

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΑΓΓΕΛΟΥ
ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΑΛΠΙΤΣΗ
ΙΩΑΝΝΑ ΤΣΙΓΓΟΥΡΑΚΟΥΔεν είμαστε ποιητές

Δεν είμαστε ποιητές
σημαίνει φεύγουμε
Σημαίνει εγκαταλείπουμε
τον αγώνα

Παρατάμε τη χαρά στους
ανίδεους

Τις γυναίκες στα φιλιά του
ανέμου

Και στη σκόνη του καιρού
Σημαίνει πως φοβόμαστε
Και η ζωή μας έγινε ξένη
Ο θάνατος βραχνάς.

Γ. Σαραντάρης

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΕΞΕΤΑΣΤΕΑ ΥΛΗ: «Ο ελεγκτής», Μίλτου Σαχτούρη (σχ. βιβλίο: σελ. 78)

Μίλτος Σαχτούρης, «Ο ελεγκτής»

Ερωτήσεις

1. Η Νόρα Αναγνωστάκη λέει για το Μ. Σαχτούρη ότι είναι ο ζωγραφικότερος ποιητής που ξέρει. Μπορείτε, εξετάζοντας τις ποιητικές εικόνες ως κύρια εκφραστικά μέσα, να εμβαθύνετε σε αυτήν την άποψη;

2. Διαβάζοντας το ποίημα του Μ. Σαχτούρη, «Ο ελεγκτής», κι έπειτα αυτό που ακολουθεί, του Δ. Χριστοδούλου, «Είναι του ποιητή», προσπαθήστε να εντοπίσετε κοινά στοιχεία, τόσο ως προς τη γλώσσα, όσο κι ως προς τα νοήματα, που αναδύουν το χρέος των ποιητών.

ΕΙΝΑΙ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΗ

Γιατί είναι πια του ποιητή
να στέκει εκεί που καίει ο δρόμος.
Πλάι στα στόματα
να μένει εκεί που κινδυνεύει απ' τον λιμό
του ανθρώπου ο λόγος.

Γιατί είναι πια του ποιητή να πει
πού είναι του ανθρώπου ο δρόμος
να βρει τα νέα περάσματα
να σπάσει των λυγμών τα φράγματα
και των θαμμένων λόγων τα φτερά...

Γιατί είναι πια του ποιητή
να χτίσει των στιγμών τα φράγματα
και ν' ανεμίσει
της αγάπης τα φτερά...

Δ. ΧΡΗΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Απαντήσεις

1. Τα ποιήματα του Μ. Σαχτούρη μοιάζουν πράγματι με εξπρεσιονιστικούς πίνακες, όπου το μελάνι συμπληρώνει τις μορφές με λέξεις άλλοτε σπαρακτικές («αίμα») κι άλλοτε ελπιδοφόρες («ουρανός»). Ο ίδιος, εξάλλου, ομολογεί ότι: «Μετά τον Σεζάν, ο Ρουό μου μίλησε και μου μιλά αρκετά».

Κι οι δυο τους υπέρμαχοι –στη σκέψη και στην τέχνη της ζωγραφιάς που αυτή αναδύει– του εξπρεσιονισμού, αναπαριστούν μορφές που αγωνίζονται να επιβιώσουν σ' έναν κόσμο ξένο κι εχθρικό, απάνθρωπο, μα και σανάμα τόσο ανθρώπινο.

Το ίδιο κι ο ποιητής Σαχτούρης, προσπαθεί, μέσα από εικόνες και χρώματα, ν' αναπαραστήσει τη λύπη του ανθρώπου ο οποίος στέκει γυμνός ψυχικά μπροστά στα συντρίμια –εξωτερικά κι εσωτερικά– που έχει αφήσει ο πόλεμος (Παγκόσμιος κι Εμφύλιος) στη «ματωμένη» ψυχή του. Κι εδώ, λοιπόν, «ο ελεγκτής» του γίνεται ένα παζλ από εικόνες που όλες μαζί ενωμένες συνθέτουν τον πίνακα της ποιητικής του έμπνευσης.

Πρώτα «Ένας μπαξές γεμάτος αίμα και λίγο χιόνι», έπειτα η φιγούρα ενός σχοινοβάτη που αιωρείται μεταξύ ουρανού και γης, πραγματικότητας και παραλόγου, προσπαθώντας να πετάξει ψηλά, να υπερβεί, δηλαδή, τη θλιβερή πραγματικότητα, και τέλος μία ιδεοπλαστική εικόνα του ποιητικού «εγώ», που με «σπασμένα», λαβωμένα, «φτερά» παλεύει ν' ανταποκριθεί στο αιώνιο εσωτερικό αίτημα του πετάγματος.

Εύστοχα, ο Γ. Δάλλας στο έργο του «Ο ποιητής Μίλτος Σαχτούρης, 1997» σχολιάζοντας αυτή την εικαστική αριστοτεχνία του ποιητή Σαχτούρη επισημαίνει ότι «Κυρίαρχη τεκτονική μονάδα του είναι η εικόνα. Αυτή είναι ο εκφραστικός του Άτλαντας. Στους ώμους της υποβαστάζει την (οικο)δομή και του ποιήματος και της ποιητικής του. Υποβαστάζει την ιδέα και ταυτόχρονα την έκφρασή της. Και άρα είναι ένας διάμεσος». Σαν σε ζωγραφικό πίνακα οι λέξεις χρωματίζουν τον ουρανό του Σαχτούρη με γαλάζιες, κόκκινες, λευκές και μαύρες πινελιές, δίνοντας έτσι στην ποίησή του περισσότερη ζωντάνια, εκφραστικότητα και βάθος.

Εντυπωσιακό είναι εδώ το ανακάτεμα των χρωμάτων στην παλέτα της ποιητικής έμπνευσης, καθώς ο «ουρανός» φέρνει στο νου πάντα το γαλάζιο χρώμα, μα ετούτος έγινε «μπαξές» γεμάτος «αίμα» κόκκινο, ίσως βγαλμένο κι από τα ίδια τα «σπασμένα φτερά» του «κληρονόμου πουλιών», που παλεύει ενάντια σε κάθε αντιξοότητα να τον αγγίξει. Κι ίσως πάλι το αίμα να είναι περισσότερο και γι' αυτό να κρυψε το «χιόνι», αφού προέρχεται από τις λαβωματιές του πολέμου που σκιάζει κάθε ίχνος αθωότητας και ξεγνοιασιάς από τα πρόσωπα των πολλών θυμάτων του.

www.poukamisas.gr

μαθήματα
επιτυχίαςφροντιστήρια
ΠΟΥΚΑΜΙΣΑΣ

- ΑΙΓΑΛΕΟ • ΑΜΦΙΑΛΗ • ΓΑΛΑΤΣΙ
- ΓΛΥΦΑΔΑ • ΔΡΑΠΕΤΣΙΩΝΑ
- ΚΑΛΛΙΘΕΑ • ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΣ • ΛΑΡΙΣΑ
- ΜΟΣΧΑΤΟ • ΝΕΑ ΣΜΥΡΝΗ
- ΝΙΚΑΙΑ • ΠΕΙΡΑΙΑΣ • ΠΕΡΑΜΑ

Τα χρώματα, δηλαδή, σε συνδυασμό με την εικονοπλασία του αποκωδικοποιούν τα –από μία πρώτη ανάγνωση– ακατανόητα σημεία του ποιητικού του λόγου. Το μαύρο, το κόκκινο και το άσπρο είναι, άλλωστε, οι δεσπόμενες χρωματικές λάμπες που επιλέγει ο ποιητής για να ζωντανέψει τα ποιήματά του. Γίνεται, λοιπόν, αντιληπτό ότι στην ποίηση του Σαχτούρη, τη μεταπολεμική νεοσυμβολιστική ποίηση, το πραγματικό συνυπάρχει και εικαστικά με το εξωλογικό στοιχείο, καθώς οι σίχτοι δημιουργούν άλλοτε σύμβολα κι άλλοτε εικόνες υπερρεαλιστικές, για να δώσουν στα νοήματα μια ανώτερη προοπτική, όπου η φαντασία σπάζει τα φυσικά όρια της ζωής και του θανάτου, δίνοντας έτσι στον άνθρωπο, που αναζητά με κάθε κόστος «τον ουρανό», τη δύναμη να «πετάξει» σαν άλλος «ελεγκτής» και μέσα από αυτό το πέταγμα να αναδυθεί αναγεννημένος, εσωτερικά μα και βιωματικά πλουσιότερος και ουσιωδέστερος.

Γι' αυτό και οι εικόνες του Σαχτούρη, κατά το Γ.Δ. Κεντρική, είναι «διαθλάσεις ιστορικών γεγονότων που γίνονται μυθικά, επειδή υπερβαίνουν τα όρια της ιστορίας και τρέφονται από τους καρπούς εξωλογικών δέντρων της γνώσεως. Ο ποιητής, λοιπόν, με τις και μες στις εικόνες του είναι πρόσωπο μυθικό, άρα τραγικό: γι' αυτό και με τις μεταμορφώσεις του –γιατί τελικά αυτός μεταμορφώνεται– άγεται στην κάθαρση των παθημάτων του».

2. Τα δύο ποιήματα, το ένα του Μ. Σαχτούρη και το άλλο του Δ. Χριστοδούλου, φαίνεται να υποκλίνονται στο λογοτεχνικό φαινόμενο της διακειμενικότητας, καθώς επικοινωνούν θεματικά-νοηματικά, διαπίστωση που ενισχύεται, αν ελέγξουμε τον τρόπο που οι δύο πνευματικές μορφές εκφράζουν το χρέος της ζωής τους.

Έτσι, «ο ελεγκτής» του Σαχτούρη φαντάζει να συνυπάρχει πετώντας πλάι-πλάι με τον «ποιητή» του Χριστοδούλου σε μια ανοδική, υπερβατική πορεία, που ανοίγει νέες προοπτικές κι ορίζοντες διευρύνοντας τη σκέψη του κάθε ανθρώπου. Ο ένας είναι «σκοινοβάτης» κι ο άλλος αποκαλύπτει την ταυτότητα αυτού που σκοινοβατεί και που δεν είναι άλλος από τον άνθρωπο της ποίησης. Το «Γιατί είναι πια του ποιητή να στέκει», «να μένει», «να πει», «να βρει», «να σπάσει», «να χτίσει», «ν' ανεμίσει» του Χριστοδούλου αποσυμβολίζει και ταυτόχρονα διασαφηνίζει το απρόσωπο ρήμα «πρέπει» του Σαχτούρη. Ο πρώτος εκφράζει αυτό το ύψιστο χρέος με μια σειρά από τελικά απαρέμφατα, ενώ ο δεύτερος χρησιμοποιεί δύο βουλητικές προτάσεις («πρέπει και πάλι να ελέγξω τ' αστέρια», «έστω και με σπασμένα φτερά να πετάω») για να αποκαλύψει την προσωπική του ανάγκη να υψωθεί πάνω από τη θλιβερή πραγματικότητα και να οδηγήσει τους ανθρώπους, τα «στόματα» στο Χριστοδούλου, στον ιδανικό κόσμο, τον κόσμο του «λόγου», που κινδυνεύει να χαθεί απ' το «αίμα» και γίνεται δυσπρόσιτος εξαιτίας του «χιονιού».

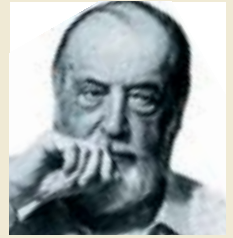
Μέσα από μια έντεχνη εικονοπλασία οι δύο ποιητές παρουσιάζουν πειστικά τη φρίκη του πολέμου, καθώς ο ένας μιλά για «αίμα» και «σπασμένα φτερά», τη στιγμή που ο άλλος συμπληρώνει με μεταφορές ότι «καίει ο δρόμος», «κινδυνεύει απ' το λιμό του ανθρώπου ο λόγος». Έτσι, «ο ελεγκτής» απαντά στο «πού είναι του ανθρώπου ο δρόμος», όταν κάνει αναφορά στο σύμβολο του «ουρανού». Και για τους δύο ο προσορισμός φαίνεται να είναι ο ίδιος, ο κόσμος της πνευματικής τροφής και αναζήτησης, και μόνο ένας τρόπος υπάρχει για να τον αγγίξουν, το «πέταγμα»!

Σαν δυο πουλιά-οδηγοί προσπαθούν να βρουν το δρόμο, ξυπνώντας παράλληλα συνειδήσεις, ώστε να οδηγήσουν τους ανθρώπους σε ανώτερα πεδία σκέψης και σύλληψης νέων οραμάτων. Ο ένας «βρίσκει νέα περάσματα», «χτίζει φράγματα» τη στιγμή που ο άλλος «ελέγχει τ' αστέρια» πετώντας. Χριστοδούλου και Σαχτούρης μεταμορφώνονται σε Χερουβεΐμ που με τα «φτερά» τους επιτελούν ένα χρέος βαρύ μα και ανακουφιστικό συνάμα. Κι αυτό δεν είναι άλλο από το χρέος του ανθρώπου που αναζητά το υψηλό, που προσπαθεί να βρει στις ιδέες το νόημα της ζωής και της ανθρώπινης ύπαρξης, να νικήσει τη δίψα της για ύλη κι επιρροή, εστιάζοντας μόνο στον «ουρανό». Ο Χριστοδούλου το λέει εξάλλου ξεκάθαρα στο τελευταίο δίστιχο του ποιήματος του: «Η αγάπη ανεμίζει» κι ο Σαχτούρης μάλλον το ξέρει αυτό και για τούτο επιμένει να πετάει «έστω και με σπασμένα φτερά».

Άλλωστε είναι κι οι δύο υποχρεωμένοι από την ίδια τους τη συνείδηση να λειτουργήσουν έτσι, αφού «ως κληρονόμοι πουλιών» ή «θαμμένων λόγων» φωτίζουν το δρόμο και «σπάνε των λυγμών τα φράγματα». Εκεί, δηλαδή, που ο απλός άνθρωπος χάνει το δρόμο της αρετής κι υποχωρεί-ξεπέφτει κάτω από το βάρος της θνητής του φύσης, ο ποιητής επεμβαίνει για να τον εμπνεύσει, να του δώσει οίστρο να ζει όπως του αξίζει, ψηλά, κι όχι ταπεινωμένος ανάμεσα σε «μπαξέδες γεμάτους αίμα», «εκεί που καίει ο δρόμος» και «κινδυνεύει απ' το λιμό του ανθρώπου ο λόγος». Και τούτο, γιατί αυτή η επιταγή πηγάζει από το βάθος των αιώνων, εκεί που όλοι οι προγενέστεροί του ποιητές κι άνθρωποι του πνεύματος επέμεναν να μιλούν ακόμη και σε δύσκολους καιρούς για ιδανικά, κι έτσι, με το πείσμα και την τόλμη τους, κατάφεραν να κρατήσουν άσβεστες κάποιες ιδέες, που δίχως άλλο, διαφορετικά, θα είχαν λησμονηθεί από τους ανθρώπους, που αναλώνονται τις περισσότερες φορές σε πράγματα της καθημερινότητας και λίγες φορές τολμούν να αντικρίσουν τη ζωή με καθαρή ματιά.

Γι' αυτό –και γι' αυτό– οι δύο ποιητές αδυνατούν να σωπάσουν κι επιμένουν να «βασανίζονται», μα και να τέρπονται από αυτόν τον «εξάισιο» σύμφωνα με έναν άλλο μεγάλο ποιητή της γενιάς τους, το Γ. Ρίτσο, «ίλιγγο», γιατί το κέρδος είναι μεγάλο και δεν αφορά στον έναν, μα τους πολλούς_ είναι, δηλαδή, όφελος κοινωνικό.

ΜΙΛΤΟΣ ΣΑΧΤΟΥΡΗΣ (1919-2005)

Από τους σημαντικότερους ποιητές της νεότερης ελληνικής λογοτεχνίας, πιστός υπηρέτης του υπερρεαλιστικού καλλιτεχνικού ρεύματος. Ο αγωνιστής του '21 ναύαρχος Γιώργος Σαχτούρης ήταν πρόπαππος του! Ο ίδιος υπό την σκέπη του δικαστικού πατέρα του σπούδασε νομικά αλλά γρήγορα αφοσιώθηκε στη λογοτεχνία. Το '44 στη διάρκεια έδωσε την πρώτη του ποιητική συλλογή με τίτλο «Η λησμονημένη». Ακολούθησαν οκτώ ποιητικές συλλογές μέχρι το 1971, που εντάχθηκαν στον τόμο «Ποιήματα». Το 1980 κυκλοφόρησε τα «Χρωμοτραύματα» και το 1986 τα «Εκτοπλάσματα». Η τελευταία του συλλογή κυκλοφόρησε το 1998 με τίτλο «Ανάποδα γυρίσαν τα ρολόγια». Ο Μίλος Σαχτούρης ασχολήθηκε επίσης με τη μετάφραση έργων του Μπέρτολντ Μπρεχτ και του Φραντς Κάφκα και συνεργάστηκε με πολλά περιοδικά. Τιμήθηκε με το πρώτο βραβείο σε διεθνή διαγωνισμό ποίησης της ιταλικής ραδιοφωνίας (1956), το Β' Κρατικό Βραβείο Ποίησης (1962), τη χορηγία του ιδρύματος Φορντ (1972), το Α' Κρατικό Βραβείο Ποίησης (1987 για τη συλλογή «Εκτοπλάσματα»).

www.poukamisas.gr

μαθήματα
επιτυχίας

φροντιστήρια
ΠΟΥΚΑΜΙΣΑΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ FRANCHISE

ΠΕΙΡΑΙΑΣ

Σωτήρος & Αϊκισθιάδου 132

Τηλ.: 210 4112507

e-mail: info@poukamisas.gr